

VYPRÁVĚNÍ DRUHÉ

Postoupíme dále v naší věci / Gojeleho moří staří
běsi / Otázka je – na hlavě co nosit / a ještě další
pitomosti / Též strach, jež lék zas srovná / a co hrdá
Rifke v světě pozná / Šimaun bude v jednom kuse
mamelošit / „galach“, „šejgec“ – oběma to jméno sluší /
zrcátko pak pater Alexander v ruce svírá / Gojele však
do hlubiny zírá!

Břicho mě už vůbec nebolelo, a to bylo nejdůležitější. Jen jsem se cítil jako kus ledu. Byl jsem vděčný za pálicí slunce pozdního léta, i když mě bodalo do očí. Dřepěl jsem u vchodových dveří a mžoural před sebe. Teprve až po chvíli jsem tu ulici zase poznával: tady nechala máma přede včirem stát kárku a utíkala se mnou ke kašně – v obavách ze všech těch lidí, protože já jsem si pustil pusu na špacír. Vpravo pobořená budova, nad ní se objevil Arcturus, hvězda, která mi už čtyřikrát ohlásila konec prázdnin.

První noc tady ve Vidnici jsem skoro nespal; zato pak celý den a následující noc k tomu, tvrdí máma. A dnes zase až do poledne. Prý se občas s obavami naklonila k mým ústům a poslouchala, jestli ještě vůbec dýchám.

Jsou to asi dva roky, co jsem taky tak hluboce spal. Měl jsem tehdy horečku a souchotiny. Dodnes si pamatuju první slova, která jsem uslyšel, když jsem se probudil. Doktor Souček byl celý šťastný: „Krisi překonal, už se

to neschorschi, to je..." říkal tou svou legrační němčinou, „... úplný zázrak," dodal česky. Pak mě rozrazil zima, stejně jako teď.

Všechna okna v domě, který nám přidělili, byla až na štěrbinu nahoře vyplněna kamennými kvádry a spáry byly zamazané – jak to mívají pevnosti. Chtěl jsem zjistit, jestli má pevnost taky zadní východ, jak vyžadují předpisy. Ale teď jsem byl příliš líný vstát, a tak jsem se nemohl přesvědčit.

Chvilí jsem tak civěl do prázdna a bosýma nohama jsem dloubal do hlíny před sebou, když tu mě probudil hluboký hlas a nevrle se zeptal:

„Copak ty nemáš ani jarmulku?"

Vyskočil jsem, ještě jsem se dost motal, a uviděl jsem před sebou muže, docela malého. Z vousů mu čněly masité rty. S plnovousem budícím respekt ostře kontrastovaly jemně spletené copánky na spáncích, stáčejíci se jako černo-bílé šnečí ulity. Nad bambulovitým nosem vyhlížely černé oči: přísné, zkoumavé, jasné, ale bez hněvu.

Vedle něho stál chlapec v úplně stejném oblečení – tak jak jsem je viděl už předevcírem. Byl o něco větší než já a měl tmavé oči jako ten muž.

Takovýma očima hledělo i děvče, které s maminkou právě něco probíralo v našem zbarikádovaném objektu. Ale chlapcovy oči byly mnohem větší než oči té dospělé dívky uvnitř. Možná mi to tak připadalo proto, že byl vyzáblý, hubenější než já. Jeho prsty se podobaly párát-kům. Kluk se jimi snažil zakrýt ústa a rozkašlal se až kdesi z hloubi plic.

Ale stařec nedbal a z jeho rtů tou podivnou němčinou hřmělo: „Tak ty nemáš jarmulku? Anebo snad nejseš jidd?“

Najednou zas ten strach. Malátnost po horečce, po zvrazení a té spoustě spánku byla rázem ta tam. Na jazyk se mi začal vkrádat ten nadmíru známý kovový hlas. Přistrčil jsem k tomu muži levý loket a vykotal jsem: „M-myslíte tu pásku? Tu mi kdosi ustríhl; já za to nemůžu!“

Ve starých očích začalo klíčit cosi jako soucit. Obrátil se k chlapci a řekl: „Esli von měl pásku, musí to bejt jidd. Jenže von to neví – tendle jek!“ Útlý chlapec se na mě vřele usmál. Stařec mi dvěma prsty nešetrně poklepal na tvář a chláholivě dodal:

„Každej jidd musí mít zakrytou hlavu. Tak si to pamatuj a neukazuj se Všemohoucímu s nezakrytou lebkou!“

Lehce štouchl do chlapce, ani se na něj neotočil, a vybědl ho:

„Dej mu čapku, cos ji včera dostal, stejně máš ten svůj klobouk.“

Oba pozorně přihlíželi, jak si poslušně nasazuju čepici. Padla mi. Bylo to pro mě hrozně nezvyklé nosit něco takového v létě, ale tady mají cosi na hlavě skutečně všichni kluci a muži. Hodně jich má dokonce čapku jako otec opat kláštera v Chromýši.

Stařec zabrumlal něco, co znělo jako „Tihle jekes...!“ a drobný chlapec se zas chláholivě usmál. Když už pak odcházeli, zvolal: „Šolem!“, pak se opravil: „Šalom!“

Pootevřel jsem dveře do našeho bunkru jen na škvíru, aby mě máma hned nezahlédla s tou čepicí na hlavě. Slyšel jsem, jak se černovlasá slečna ptá: „Byl ve Waffen-SS, nebo ve Všeobecné SS?“

Máma rázně zavrtěla hlavou: „Ne, ve Wehrmachtu.“ Já jsem svou škvírou ve dveřích hrdě dodal: „Poručík u flaku!“ Máma mě nakvašeně přerušila: „Mlč!“ a pokračovala: „Můj manžel je od února nezvěstný!“

Dívka si všechno zapsala na list papíru. Víc jsem toho už nezaslechl, protože mi maminka poručila vrátit se před dům.

I na ulici jsem nepřestával žasnout nad tím, jak podivně si ta červovlasá kudrnatá dívka všechno zapisovala. Viděl jsem to zřetelně: psala pozpátku, zezadu dopředu!

Ale ještě než jsem to stačil úplně domyslet, vyhrnula se zpoza rohu horda starších dětí a obklopila mě. Všechny zvědavě okukovaly, ale bez nepřátelství. Na hlavách měly zelené kloboučky jako ti předevčírem. Teď jsem byl rád, že tu novou čepici mám. Bezděčně jsem si sáhl na hlavu – vtom se největší a nejtlustší kluk na něco zeptal. Znělo to ještě nesrozumitelněji než to, co povídal ten starý muž předtím; ale pochopil jsem, že chce vědět, odkud jsem.

„Z Chromyše,“ odpověděl jsem nazdařbůh, „ale předtím jsme bydleli ve Stranbergu.“

Ten při těle, podle všeho jejich vůdce, udělal pohrdavé gesto rukou a prohlásil: „Zas jeden jekepoc!“

Dál se nedostal, protože zpoza téhož rohu se vynořila řádová sestra, a já náhle hleděl na něco mně tak povědomého. Banda kluků o mě na okamžik ztratila zájem a skandovala: „Jepti...! Jeptii! Jeptiii!“ Jeptiška se dorodušně usmála, a aniž zpomalila, pokračovala v cestě.

Kluci se ještě jednou rychle otočili ke mně, houkli unisono „Šalom“ a byli v prachu.

Proč najednou ten spěch, že tak zničehonic zmizeli? – Aha! Na druhé straně loudavě přecházel muž v tmavozelené uniformě s řemínkem přes rameno a s černým baretem, zpod kterého mu čouhaly zrzavé vlasy. Mezi prsty se mu komíhal obušek, tak jako ho v Chromyši nosil strážník Podhrázký.

Tenhle policista nového stříhu se přikolíbal až ke mně. Rozpačitě si obuškem poklepal na levou dlaň. Nakonec si tou věcí prohrábl zrzavou kštici pod čepicí a podrbal se na krku. Jako by mu cosi vadilo na tom, že zůstávám stát na místě a připitoměle na něj hledím, místo abych vzal nohy na ramena a běžel za tou hordou kloboukatých kluků. Konec pendreku se přesunul na čelo.

„Ty seš syn tý barvířky, že jo?“ Pak vyjádřil podiv nad mou pokrývkou hlavy. Předtím se tomu starému muži ve zvláštním kostýmu nelíbilo, že nemám na hlavě vůbec nic, a strážci pořádku v uniformě nového stylu se podle všeho zas nelíbilo, že na hlavě něco mám. Nepřestával si prohlížet mou hlavu, jako by tak úplně nevěřil svým očím. Pak si mě znovu změřil odshora dolů a sám si odpověděl: „No jasně že seš to ty. Bude pro tebe líp, když zatím zapadneš domů. Pak uvidíme. Tak fofrem, fofrem!“

Znělo to rozhodně, ale v žádném případě nevlídně, spíš jako naléhavá rada. Když jsem se za ním ohlédl od vchodových dveří, pořád tam ještě stál, klepal si obuškem do dlaně a s chtěným pousmáním na mě zavolal: „Šalom!“

Černovlasá dívka složila svoje papíry a přepásala je gumičkou.

„Kdybyste měla ještě nějaké otázky, obraťte se na kile

a ptejte se na Rifke – to jsem já.“ Převalovala v ústech cigaretu, která se jí během řeči přesouvala z jednoho koutku úst do druhého. Když si všimla, že maminka nerozumí, opravila se: „Na obecní samosprávu, kde jsme byli včera. Nejednejte s nikým jiným než se mnou nebo s chaverem Lefschützem!“

Pak vykročila ke dveřím, aniž mamince podala ruku. Uhnul jsem jí a pozdravil ji slovem, které jsem dnes slyšel už třikrát: „Šalom!“

Dívce to lehce zaškubalo v koutcích úst. „No, tak to ses dnes už něco naučil. Umíš ještě něco?“

Pyšně jsem přikývl a snaživě jsem odpověděl: „Ano – jekepoc!“

Slečna si rukou zakryla ústa a vyprskla. Druhou rukou mi vjela do vlasů. V příštím okamžiku nasadila strnulý výraz a beze slova opustila dům.

Maminka mi nalila čaj z velké termosky, kterou nám asi přinesla ta dívka. Napil jsem se a v žaludku mi začalo kručet tak hlasitě, že to slyšela i máma. Znovu vstala a beze slova vysypala na stůl celou naši zásobu sušeného chleba. Hladově jsem zhltnul několik kousků a zapil to silným a velmi sladkým čajem z konvice. Protože se pak do jídla pustila i máma, nezbyl nakonec ani drobeček.

Pak mi nakázala jít do postele. Už zase tu byl večer; ale nadokenními škvírami ještě jasně pronikalo letní světlo. Odráželo se v protějším zrcadle a já jsem vypadal unaveně. To, jak jsem si nacpal žaludek, mě úplně vyčerpalo.

Máma vyndala z vysoké úzké skříně zdobené tím zrcadlem pyžamo a hodila mi ho.

Záměrně jsem hned zavřel oči. Zaplavila mě nádherná, mocná radost, kterou jsem si nedovedl vysvětlit: maminka vybalila všechny naše věci. Všechnu naši zásobu chleba vysypala na stůl. Už nemusíme jít dál do Vidnavy. Už se nemusíme strachovat o jídlo, už nás nebude sužovat hlad.

Zavýsknul jsem a tentokrát jsem odhodlaně očekával Černé moře, kam se před usnutím vlévala Morava a unášela s sebou všechna ta lidská těla.

Po nějaké neurčitě, ale jistě dlouhé době jsem se probudil. Měl jsem pocit, že bude nějaký svátek a já nemusím do školy. Zvláštní – vždyť jsem ve vyučování nebyl už čtyři měsíce! Jenže je pořád srpen a máme vlastně prázdniny. Nemluvě o tom, že naše školní budova při dobývání města i se zámeckou věží vyhořela.

Hlodala ve mně hrozná představa, že budeme muset hned vstát a sbalit se. Postupně jsem si ale vzpomněl na včerejší události a už v klidu jsem se zavrtal do polštáře.

Myšlenky se mi toulaly všude možně a zastavily se u mého posledního školního dne v Chromyši. Vlastně to nebyl skutečný školní den. Jen nás svolali, abychom se ve škole dozvěděli, kam má každý z nás jít jako hlídka a kde si nejdřív máme vyzvednout pancrfausty.

Teprve před dvěma dny skončil ve Švajgrovce protitankový kurz pro nás jedenáctileté a dvanáctileté. Měli jsme polovinu dubna a daleko za řekou Moravou duněla tiše, temně a neblaze fronta.

Pan nadučitel Resnitzek si nás ten poslední den ještě jednou povolal do třídy. Rodičům předtím vzkázal, že se s námi chce rozloučit. Šli jsme tam rádi, i když to nebylo

povinné. Ze všech učitelů byl náš nejoblíbenější – a nakonec i jediný. Všichni ostatní narukovali, dvě učitelky musely do služby v lazaretu. Proslýchalo se, že ředitel Kussag služebně práskl do bot, takže si doma zapomněl svou hnědou uniformu SA, manželku i českou milenkou.

Pan Resnitzek pohledem mlčky zkoumal své žáky. Vlasy mu za poslední půlrok úplně zbělely. Koutky úst se mu zářily do tváře ještě hlouběji než před kurzem protitankové obrany. Učitel zvolna přistoupil k tabuli a s námahou ji stáhl dolů, takže zadní vyjela nahoru. Stálo tam:

*Když jsem zaslechl německou řeč –
cit podivný v hrud' se vrací –
myslil jsem nejinak, že srdce mi
bláženě vykrvácí.*

Museli jsme to přečíst nahlas, dvakrát za sebou a pak ještě potřetí. Hrdlo jsme měli podivně sevřené, ale nedokázali jsme říct proč. Pan nadučitel k nám stál zády; slyšeli jsme jeho tiché vzlyky a jen jsme viděli, jak se mu zachvívají lopatky.

Všem se nám skoro chtělo brečet, dokonce i otrlému propadlíkovi Falkovi; i když pak mluvil o tom starým sráčkovi, a on že už je celej žhavej složit pár bolšánů.

Hoch Falko se dostal do zajetí, nadučitel Resnitzek do Černého moře a já sem do Vidnice.

Cítil jsem se velmi svěží to třetí ráno v tomhle městě, tak jako už dlouho ne; něco takového se o první noci doopravdy říct nedalo.